

Revaz Balanchivadze
Doctor of Philosophy,
Professor, Academician,
Jacob Gogebashvili Prize winner

JOHN DEWEY'S CONCEPTION OF EDUCATION AND THE MODERN GEORGIAN NUANCES

(Abstract)

KEYWORDS: Pragmatism, Active Learning, Education Reform, Georgian Education, John Dewey

John Dewey's legacy extends not only to philosophy but also to psychology, pedagogy, and the science of education. According to him, pragmatism is focused on raising a socially active person. This is the reason Dewey is also called his philosophy a general theory of upbringing. He has dedicated many works to the study of the problems of upbringing and education: *School and Society*, *School and Child*, *The School of Future*, *Democracy and Education*, *Experience and Education*, and many others.

John Dewey considered the advantage of his educational conception over the traditional education system in increasing student activity. In traditional education, the main role belonged to the teacher while the student was considered as a passive receiver of information and passive adopter of educational materials. In Dewey's education system the student is as active as the teacher. It would be more accurate to say that both teacher and student are equally active in the new education system. Cooperation and mutual understanding emerge between them. Such cooperation implies learning by experience, learning by practising theory and learning helps to enrich one's own skills, learning by considering practical results, by doing practical things. Since Dewey's conception of

education aims towards upbringing a child as a full member of society, student's freedom of choice becomes a milestone.

The current system of Georgian education in the context of John Dewey's conception of education looks rather dull and deplorable. It must be said that Georgian philosophers, psychologists, and experts of education embraced the importance of Dewey's idea. They highly evaluated his conception of education and based a number of researches on Dewey's works. However, the turbulent political situation in the country that recently regained her independence made it impossible to bring all those progressive ideas to life through the training of school teachers.

The collapse of the Soviet Union affected many institutions, severely damaging all executive branches. Unfortunately, the same fate touched the education system. In 2006, the Institute of Pedagogy of Georgia has been abolished as well as the Pedagogical Teaching University and the departments of pedagogy in all universities of Georgia. The Ministry of Education of Georgia has expelled pedagogy as a discipline from the national curriculum. The current situation of the education system in Georgia is hopeless since most local teachers cannot say the difference between "psyche" and "mind", "culture" and "civilisation", "human" and "person", "explanation" and "understanding" etc., etc.

Today it is clear that Georgian education reform caused more damaged than brought aimed benefits. Invited foreign experts and reformers – apparently, practitioners rather than scientists – applied the educational model of developing countries to Georgia, leading to a complete failure of the reform in the national education system. In addition, the Georgian government pursued a basically wrong educational policy in life, which has meant the complete neglect of science and knowledge, based on theory. Currently, educational reform is at standstill due to the pandemic. It is bad that there is no progress but it is good that the disastrous reform of recent years is also on a halt.

რევაზ ბალანჩივაძე
ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ფილოსოფიის, პოლიტოლოგიისა და
პედაგოგიკის აკადემიკოსი,
იაკობ გოგებაშვილის პრემიის ლაურეატი

ჯონ დიუის განათლების კონცეფცია და თანამედროვე ქართული უმჩრდილები

საკვანძო სიტყვები: პრაქტიკულობა, აქტიური სწავლა,
განათლების რეფორმა, ქართული
განათლების სისტემა, ჯონ დიუი

ჯონ დიუი (1859-1952) ამერიკული ფილოსოფიის ერთ-ერთი უპირველესი წარმომადგენელია. თუმცა, ქრონოლოგიურად მის წინამორბედ ფილოსოფოსს, უილიამ ჯეიმსს (1842-1910) ეკუთვნის მონოგრაფია „პრაგმატიზმი“,²⁵ ამერიკული პრაგმატიზმის ოფიციალურ მამამთავრად მაინც ჯონ დიუი ითვლება.²⁷ თავად დიუი საკუთარ ფილოსოფიას უწოდებდა ინსტრუმენტალიზმს – ასევე ჯეიმსისგან ნასესხები ტერმინის მიხედვით. თავის მხრივ, უილიამ ჯეიმსი ინსტრუმენტალიზმში გულისხმობდა ცნებებისა და თეორიების ინსტრუმენტებად აღქმას.²⁶ იმის მიუხედავად, დიუის ფილოსოფიას ინსტრუმენტალიზმს ვუწოდებთ თუ პრაგმატიზმს, ფაქტი ცალსახაა: „ამერიკის ყველაზე დიდი წვლილი ფილოსოფიაში სწორედ პრაგმატიზმი“³ რომელიც პირადად ჯონ დიუის სახელს უკავშირდება.

უილიამ ჯეიმსისა და ჩარლზ სანდერს პირსისგან (1839-1914) განსხვავებით, დიუის პრაგმატიზმი სოციალურად აქტიური პიროვნების აღზრდაზე ორიენტირებას გულისხმობს. ეს ასპექტი იმდენად არსებითი იყო დიუისთვის, რომ თავის ფილოსოფიას მან აღზრდის ზოგადი თეორია უწოდა.²²

ჯონ დიუის მოსაზრების თანახმად, ადამიანის აღზრდა-განათლება, უპირველეს ყოვლისა, მის ზნეობრივ სრულყოფასა და სოციალურად აქტიურ პიროვნებად ჩამოყალიბებას გულისხმობდა. ტრადიციული განათლებისგან განსხვავებით, მისეულ თეორიას დიუი „პროგრესულ განათლებას“¹⁶ უწოდებდა.

აღზრდისა და განათლების პრობლემებზე ჯონ დიუი განსაკუთრებით ბევრს ზრუნავდა XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში.²⁰ ასეთი გააქტიურება დაკავშირებული იყო იმ ფაქტთან, რომ 1898 წელს დიუი ჩიკაგოს უნივერსიტეტის ფილოსოფიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი გახდა, რომლის ფარგლებშიც დააარსა პედაგოგიური სასწავლებელი, რომელსაც „დიუის სკოლა“²³ ეწოდა. ამავე პერიოდში იმოგზაურა პროგრესული განათლების იდეებით აღსავსე ამერიკელმა ფილოსოფოსმა ევროპისა და აზიის მრავალ ქვეყანაში. ჩინეთში ყოფნისას პეკინის უნივერსიტეტში ლექციებს კითხულობდა. რამდენიმე საჯარო ლექცია ჩაატარა იაპონიაშიც. ფილოსოფოსი თურქეთსაც ეწვია. იმდენად გაიზარდა ჯონ დიუის საერთაშორისო პოპულარობა, რომ იგი რკინის ფარდით მტკიცედ შემოზღუდულ საბჭოთა კავშირშიც მიიწვიეს, რადგან მაშინდელი მსოფლიო ფილოსოფიის რეალობაში დიუისეული განათლების კონცეფციის უპირატესობის ღრმად სწამდა კომუნისტურ ხელისუფლებას.

ჯონ დიუის პედაგოგიური მოძღვრების ძირითადი ცნებებია: სწავლა, სწავლება, აღზრდა, აქტიურობა, განვითარება და გამოცდილება. როგორც პრაგმატიკოსს, დიუის მიაჩნდა, რომ „ჭეშმარიტია ყველაფერი, რაც სასარგებლოა“.⁴ შესაბამისად, აღზრდას, განათლებასა და გამოცდილებას პრაგმატული მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა და თეორიული სასწავლო მასალა პრაქტიკული საქმიანობით უნდა განმტკიცებულიყო.

განათლების საკუთარი კონცეფცია – პროგრესული განათლება დიუიმ ტრადიციულ განათლების სისტემას დაუპირისპირა. ძველი და ახალი, ინსტრუმენტული განათლების ძირითადი განსხვავებები ჯონ დიუიმ ვრცლად

განიხილა ნაშრომებში: „ჩემი პედაგოგიური კრედი“ (1897),¹⁹ „სკოლა და საზოგადოება“ (1899),²¹ „ბავშვი და სასწავლო პროგრამა“ (1902),²¹ „განათლებაში თეორიისა და პრაქტიკის ურთიერთმიმართება“ (1904),²² „მორალური პრინციპები განათლებაში“ (1909),¹⁸ „დემოკრატია და განათლება: განათლების ფილოსოფიის შესავალი“ (1916),¹⁵ „გამოცდილება და განათლება“ (1938).¹⁷

ტრადიციული და პროგრესული განათლების შედარებისას, დიუიმ განაცხადა, რომ ტრადიციული განათლება გულისხმობდა ზრდასრული ადამიანის მიერ აღსაზრდელისთვის იმ სტანდარტების, მეთოდებისა და სასწავლო პროგრამის ძალდატანებით თავს მოხვევას, რომელიც სწავლების ძველი სისტემისთვის იყო დამახასიათებელი. ასეთი მიდგომა აბსოლუტურად გამორიცხავდა მოსწავლეთა აქტიურად ჩაბმას სასწავლო მასალის შემუშავებასა და შერჩევაში. ისინი ვალდებული იყვნენ ყველაფერი შეესწავლათ, რასაც მათ პედაგოგები აწვდიდნენ, რაც სახელმძღვანელოებში ეწერა და რისი დამახსოვრებაც სასწავლო პროგრამით იყო გათვალისწინებული სხვადასხვა წიგნისა და უფროსი თაობის გამოცდილების საფუძველზე.

ძველი განათლების სისტემა მოზარდს თავს ახვევდა ზრდასრული ადამიანის (არსებითად, მასწავლებლის) ცოდნას, გამოცდილებასა და იმ ზოგად უნარ-ჩვევებს, რაც წერილობითი თუ ზეპირი ცოდნის სახით გადაეცემოდა თაობიდან თაობას. უნდა აღინიშნოს, რომ ამაში, ზოგადად, ცუდი ანდა მიუღებელი არც არაფერია. ოღონდ ისაა გასათვალისწინებელი, რომ აღზრდის ორი კომპონენტიდან – აღმზრდელი და აღსაზრდელი – უპირატესობა ენიჭებოდა პირველს.

ტრადიციული განათლების სისტემა მკაცრ რეჟიმს გულისხმობდა. მოსწავლე ვალდებული იყო თავად მორგებოდა სკოლის დისციპლინას და უყოყმანოდ დაეცვა შინაგანაწესი. აქ ყველაფერს აუცილებლობის ხასიათი გააჩნდა: სავალდებულო იყო სასწავლო გეგმა და პროგრამები, უნიფიცირებული გახლდათ სახელმძღვანელოები

არა მარტო ერთი სასწავლო დაწესებულებისა თუ ქალაქის, არამედ, ლამის, უკიდუგანო ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზეც, სადაც სხვადასხვა კულტურულ-ეთნოსური წარმომავლობის ბავშვები ერთნაირი სახელმძღვანელოთი სწავლობდნენ ბუნებას, გეოგრაფიასა და, ფაქტობრივად, ყველა დანარჩენ საგანს. სკოლის მოსწავლეს საერთო წესიდან ოდნავ გადახრის უფლებაც კი არ ჰქონდა. ამასთან, აღსაზრდელს უნდა შეეთვისებინა, დაესწავლა, დაეზეპირებინა მთელი ის მასალა, მთელი ის ინფორმაცია, რომელსაც მას მასწავლებელი აწვდიდა. ამ სისტემის უვარგისი და ნაკლოვანი მხარე ის იყო, რომ აბსოლუტურად გაუთვალისწინებელი რჩებოდა სწავლის პროცესის მეორე მხარე, ანუ მოსწავლე. იგი ვალდებული იყო, მასალა მიეღო სისტემის მიერ მისი გონებრივი შესაძლებლობების, ინტელექტის, ცოდნა-გამოცდილების, უნარ-ჩვევების, ინტერესების, ინდივიდუალური თავისებურებების გაუთვალისწინებლად. ტრადიციული განათლების სისტემა არც მის პირად გრძნობებს, განცდებს, ემოციებს, ღირებულებებისადმი ინდივიდუალურ დამოკიდებულებასა და ცნობიერებას აქცევდა ყურადღებას. სრულიად იგნორირებული იყო იმის აღბათობა, რომ მოსწავლეს, შესაძლოა, გასჩენოდა კრიტიკული დამოკიდებულება მასწავლებლისგან მიღებული მასალისადმი.

ტრადიციული განათლების სისტემამ განსაკუთრებულად დამახინჯებული ფორმა მიიღო ტოტალიტარული რეჟიმის მქონე სახელმწიფოებში, სადაც სასწავლო-საგანმანათლებლო ორგანიზაციები ზედმიწევნით იმეორებდნენ სახელმწიფოს მართვის მოდელს. რამდენადაც კონკრეტულ სახელმწიფოში გაბატონდებოდა მკაცრი რეჟიმი და დისციპლინა, იმდენადვე უღმობელი ხდებოდა სასკოლო სისტემა (სახელმწიფოში სახელმწიფოს სახით), რადგან სწორედ სასწავლო დაწესებულებას ევალებოდა ტოტალიტარული ხელისუფლებისთვის სასურველი, მისაღები მოქალაქეების შექმნა, რომლებიც სიცოცხლის ბოლომდე გააგრძელებდნენ ცხოვრებას უსიტყვო მორჩილებაში. ამ ადამიანებს, პირველ ყოვლისა, დაკარგული ჰქონდათ

სიტყვისა და აზრის გამოთქმის თავისუფლება, განსხვავებული პოზიციის გამოხატვის სურვილი და უნარი, ფაქტებისა და მოვლენების მიმართ კრიტიკული დამოკიდებულება. ასეთი მაგნე ტრადიციული განათლებისგან განსხვავებით, დიუის განათლების კონცეფცია ადამიანს ანიჭებდა პიროვნულ თავისუფლებასა და სოციალური აქტიურობის უფლებას.

ჯონ დიუის პროგრესული განათლების სისტემა ეწინააღმდეგებოდა ტრადიციულ განათლებაში მყარად ფესვებგადგმულ ფორმალიზმსა და დოგმატიზმს. იგი მოსწავლეს აცხადებდა სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესის ცენტრალურ ფიგურად და არა – მასწავლებელს. შედეგად, შედარებით პასიური როლი ეკისრებოდა მასწავლებელს და მის პირად გამოცდილებებსა და რჩევა-დარიგებებს. დიუის განათლების კონცეფცია მოსწავლეს განიხილავდა პიროვნებად, რომელსაც ჰქონდა ფიქრის, მსჯელობის, აზროვნების, კამათისა და პედაგოგთან თანამშრომლობის უფლებები. ეს რადიკალურად ეწინააღმდეგებოდა ტრადიციული განათლების სისტემის მოთხოვნას, რომლის თანახმადაც, მოსწავლეს უნდა შეეთვისებინა ყოველივე, რაც წიგნებში, განსაკუთრებით კი, ხელისუფლების მიერ აპრობირებულ და დამტკიცებულ სახელმძღვანელოებში ეწერა და დოგმად მიედო. ასეთ რეალობაში, ცხადია, მოსწავლეს არ უნდა გასჩენოდა კრიტიკული დამოკიდებულება მასწავლებლის მიერ მისთვის მიწოდებული მასალისადმი.

ჯონ დიუის მიაჩნდა, რომ აღზრდისა და განათლების გზით ხორციელდებოდა ადამიანის პიროვნებად ჩამოყალიბება. ეს უმნიშვნელოვანესია ნებისმიერი ჰომო საპიენსის ცხოვრებაში, რადგანაც ყველა ადამიანი კი იბადება ადამიანად, მაგრამ სათანადო აღზრდისა და განათლების გარეშე ვერ ყალიბდება პიროვნებად. „სათანადო“ გულისხმობს სოციალურ და კულტურულ გარემოში ფორმირებას. თუ ადამიანი სოციალურ გარემოში არ მოხვდება, იგი, სამწუხაროდ, ცხოველად ყალიბდება, რასაც ადასტურებს ზოოფსიქოლოგიაში არსებული უამრავი ფაქტი.

არაერთი ასეთი შემთხვევა აისახა კიდევ მხატვრულ ლიტერატურაში (მაგალითად, მაუგლი, ტარზანი).

ადამიანის პიროვნებად ჩამოყალიბების პროცესში განსაკუთრებული როლი აკისრია კულტურულ (და არამხოლოდ ცივილიზებულ გარემოში) ფორმირებას. თანამედროვე საზოგადოების სავალალოდ, ბევრმა არც კი იცის განსხვავება კულტურასა და ცივილიზაციას შორის, რაც ამ ცნებათა აღრევას იწვევს. ცივილიზაცია მეცნიერებისა და ტექნიკის (განსაკუთრებით, სწორედ, ტექნიკის) წინსვლასა და განვითარებას გულისხმობს. მისი წვლილი ადამიანის პიროვნებად ფორმირების საქმეში გაცილებით უმნიშვნელოა, ვიდრე კულტურის, რადგან ტექნიკური პროგრესი ადამიანის Homo Faber-ად²⁴ გადაქცევას იწვევს. კულტურა კი ადამიანს მაღალი სულიერი ღირებულებებით ავსებს და ხელს უწყობს მის ჩამოყალიბებას ზნეობრივ, ეთიკურ, ესთეტიკურ და რელიგიურ არსებად. შესაბამისად, სწორედ კულტურა აქცევს ადამიანს პიროვნებად. მეორე მხრივ, ადამიანის აღზრდა და განვითარება (განათლება) იმდენადაა შესაძლებელი, რამდენადაც იგი ცვალებადი ბუნების არსებაა.

სწორედ ის გარემოება, რომ ადამიანი ცვალებადი ბუნების არსებაა, საშუალებას იძლევა ადამიანის ახალშობილი ნაშიერი ადამიანობის კანდიდატიდან ჯერ ადამიანად, შემდეგ კი პიროვნებად ჩამოყალიბდეს. ამის საპირისპიროდ, ცხოველის აღზრდაზე სწორედ იმიტომ არ ლაპარაკობენ, რომ ცხოველს არა აქვს ცვალებადი ბუნება და მისი მხოლოდ გაწვრთნა შეიძლება. როგორც ფრანგ ფილოსოფოსს ჟან-პოლ სარტრს (1905-1980) აქვს ნათქვამი,²⁸ ცხოველისაგან განსხვავებით, ადამიანი ის არის, რაც არ არის და არ არის ის, რაც არის, ანუ ადამიანი მუდმივ ცვალებადობა-ქმნადობაშია და სწორედ ესაა მისი თავისუფლება.¹ აღნიშნული საკითხი საფუძვლიანად აქვთ განხილული XX საუკუნის ეგზისტენციალისტებსა (გერმანელ მარტინ ჰაიდეგერს (1889-1976), გერმანელ-შვეიცარიელ კარლ იასპერსს (1883-1969), ფრანგ ჟან-პოლ სარტრს) და ფილოსოფიური ანთროპოლოგიის

წარმომადგენლებს (გერმანელებს: მაქს შელერს (1874-1928), არნოლდ გელენს (1904-1976) და ერის როთაკერს (1881-1965).

ფილოსოფიური ანთროპოლოგიის წარმომადგენლები ერთმანეთისგან გამოყოფენ ადამიანის რამდენიმე შრეს ანუ ფენას. ესენია: ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური, ფსიქიკური და გონითი. საკმაოდ ვრცლად მსჯელობდა გონის თაობაზე ჯონ დიუიცი. მას მიაჩნდა, რომ ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური და ფსიქიკური შრეები ყველა ცოცხალი არსებისთვისაა დამახასიათებელი. ფსიქიკური უშუალოდაა დაკავშირებული ბიოლოგიურ-ფიზიოლოგიურ პროცესებთან (მაგალითად, მშვიერ ადამიანს საჭმლის მოთხოვნილება უჩნდება, მწყურვალს – წყლის დაღვეის და ა.შ.). აქ შიმშილიცა და წყურვილიც ფიზიოლოგიურთან დაკავშირებული ფსიქიკური ფენომენებია. გონი კი სულ სხვაა. იგი ადამიანის შრეთა შორის უმაღლესი, სპეციფიკურ-ადამიანური შრეა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს შრე არცერთ სხვა ცოცხალ არსებას არ გააჩნია, ადამიანის გარდა.

ფსიქიკასა და გონს შორის ძირითადი განსხვავება ისაა, რომ ფსიქიკური ყოველთვის უკავშირდება ფიზიკურს, მისი კორელატია.¹ მართალია, ფიზიკური არ გადადის ფსიქიკურში და პირიქით, მაგრამ ფაქტია, რომ ისინი ერთმანეთთანაა გადაჯაჭვული.² ეს „გადაჯაჭვულობა“ ადამიანის მიერ ხელოვნურად შექმნილი არაა. იგი ბუნებისეულია, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მემკვიდრულია. გონი არ მიყვება ფსიქიკას. პირიქით, ზოგჯერ გონი სულაც უპირისპირდება ფსიქიკას (უარს ამბობს, მაგალითად, სიცოცხლეზე, რომელიც ბიოლოგიისა და ფსიქიკის დონეზე, უმაღლეს ღირებულებას წარმოადგენს. ამის ნიმუშია თავგანწირვა).

გონითი სფეროდან უმთავრესია ზნეობა, თავისი სიკეთითა და ბოროტებით. კითხვაზე: როგორი არსებობა გააჩნია სიკეთეს – ფიზიკური თუ ფსიქიკური, პასუხი ცალსახაა: არც ერთი და არც მეორე. სიკეთე არსებობს გონითი ფენომენის სახით.

საინტერესოა, როგორ წარმოჩნდება თანამედროვე ქართული განათლების სისტემა დიუისეული განათლების კონცეფციის შუქზე. ქართულმა მეცნიერებამ იმთავითვე სწორად შეაფასა ამერიკელი ჯონ დიუის დეაწლი ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, პედაგოგიკისა და განათლების მეცნიერების წინაშე. დიუის შესახებ წერდნენ ქართველი ფილოსოფოსები (აკადემიკოსი გურამ თევზაძე),⁷ ფსიქოლოგები (აკადემიკოსი ირაკლი იმედაძე)⁸ და პედაგოგიკის სპეციალისტები (პროფესორი კახა ქეცბაია).¹¹ პედაგოგიკასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია კახა ქეცბაიას სამეცნიერო მოღვაწეობა. მნიშვნელოვანია მისი სტატია „ჯონ დიუის პრაგმატისტული კონცეფცია, ინსტრუმენტალური პედაგოგიკა“.¹¹ ამას გარდა, მან ინგლისურიდან თარგმნა ჯონ დიუის მონოგრაფია „ჩემი პედაგოგიური კრედიო“ და ხუთ სტატიად გამოაქვეყნა: „რა არის განათლება?“, „რა არის სკოლა?“, „სწავლების შინაარსი“, „მეთოდის ბუნება“, „სკოლა და სოციალური პროგრესი“. ამერიკელი ფილოსოფოსის შესახებ მონოგრაფია გამოსცა ქართველმა მკვლევარმა ბადრი შარვაძემ.¹³

მოკლედ რომ ვთქვათ, ჯონ დიუის განათლების კონცეფცია ქართული სამეცნიერო წრისთვის არახალია, მაგრამ ქვეყანაში არსებული არასტაბილური პოლიტიკურ-ეკონომიკური სიტუაციის ფონზე, ვერ ხერხდება პროგრესული განათლების დანერგვა ქართული სკოლის პედაგოგებს შორის. განათლების სისტემაში არსებული გარღვევების სავალალო შედეგი კი ისაა, რომ თანამედროვე მასწავლებლების უდიდესი ნაწილი ერთმანეთისგან ვერ განასხვავებს „ფსიქიკასა“ და „გონს“, „კულტურასა“ და „ცივილიზაციას“, „ახსნასა“ და „გაგებას“, „ადამიანსა“ და „პიროვნებას“ და ა.შ. მართალია, ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენას ეიფორიული აღტკინება და საქართველოს უკეთესი მომავლის იმედისადმი მოსახლეობის ურყევი რწმენა მოჰყვა, მაგრამ წინსვლის ნაცვლად, სახელმწიფოში მკვეთრი გაუარესებების პროცესი დაიწყო. სათანადო რეფორმის გაუტარებლობამ შედეგად მოიტანა

საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის პერიოდში დანერგილ, მანკიერ საგანმანათლებლო სისტემაზე უფრო დამახინჯებული ვერსია.

მრავალ მიზეზთა გამო, უადრესად დაზარალდა ქართული მეცნიერება, საკუთრივ, პედაგოგიკა. კერძოდ, ახალი ათასწლეულის დასაწყისში გაუქმდა საქართველოს იაკობ გოგებაშვილის სახელობის პედაგოგიკის მეცნიერებათა სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, სულხან-საბა ორბელიანის სახელობის თბილისის სახელმწიფო პედაგოგიური უნივერსიტეტი და საქართველოს უნივერსიტეტებში არსებული პედაგოგიკის კათედრები. ძალიან მალე გახდა ნათელი, რომ ქართული განათლების რეფორმამ⁶ XXI საუკუნეში ვერანაირი სარგებელი ვერ მოუტანა საზოგადოებასა და ქვეყანას. მოწვეულმა ექსპერტებმა და რეფორმატორებმა (როგორც ჩანს, პრაქტიკოსებმა და არა – მეცნიერებმა) საქართველოში დანერგეს განვითარებადი ქვეყნის საგანმანათლებლო მოდელი, რის გამოც ამ რეფორმამ სრული კრახი განიცადა და მნიშვნელოვნად დააზარალა ქართველ ახალგაზრდათა განათლების დონე.⁵

პომპეზურად დაანონსებული განათლების რეფორმის შედეგად, საქართველოს უნდა დაეძლია მასიური უწიგნურობა, გაეძლიერებინა სასკოლო დისციპლინა, გაეზარდა მასწავლებლის რეპუტაცია და ავტორიტეტი, გაემუჯობესებინა პედაგოგთა სოციალური პრესტიჟი, გაემყარებინა ზნეობრივი ღირებულებები და ავტორიტეტებინა ეროვნული ცნობიერება. ჩამოთვლილთაგან არცერთი პუნქტი არ აღსრულებულა. პირიქით, თითოეული მათგანი კიდევ უფრო უსაშველოდ დაემცრო და დაკინდა.¹² ამის ძირითადი მიზეზი მეცნიერებისა და აკადემიური განათლების სრული უგულვებელყოფის სახელმწიფო პოლიტიკა იყო, რომელსაც საქართველოს ხელისუფლება ატარებდა და დღემდე ინერციით აგრძელებს იგივეს.

ლიტერატურა □ References

1. ბალანჩივაძე რევაზ (1976), ადამიანი, თავისუფლება, პასუხისმგებლობა, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“.
2. ბალანჩივაძე რევაზ (2011), ანთროპოლოგიური პედაგოგიკა როგორც განათლების მეცნიერება, თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
3. ბალანჩივაძე რევაზ (1997), პედაგოგიკის ფილოსოფიური საფუძვლები (მონოგრაფია), თბილისი.
4. ბალანჩივაძე რევაზ, ასათიანი ვიქტორ (1997), პედაგოგიკის ფილოსოფიური საფუძვლები (მონოგრაფია), რედაქტორი – ვახტანგ გოგუაძე, საქართველოს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა აკადემია, თბილისი: თბილისის ეროვნული უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
5. ბასილაძე იმერი (2013), „ახალი ტიპის ქართველის“ აღზრდის პრობლემა დიმიტრი უზნაძის პედაგოგიკურ ნააზრევში, აკაკი წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის „მოამბე“, №1, ქუთაისი.
6. ბასილაძე იმერი, ადგიშვილი ვლადიმერი (2014), განათლების რეფორმა საქართველოში და ქართული სამეცნიერო პედაგოგიკური ჟურნალის დაარსების აუცილებლობა, GESJ: Education Science and Psychology, No.5(31), გვ. 124-129.
7. თევზაძე გურამ (2002), XX საუკუნის ფილოსოფიის ისტორია, თბილისი.
8. იმედაძე ირაკლი (2007), ფსიქოლოგიის საფუძვლები, თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“.
9. კორელატი – (ფილოსოფიაში) შეფარდებითი, თანაფარდი ცნება. [იხ.: უნივერსალური ენციკლოპედიური ლექსიკონი (3 ტომად), შეადგინა ალექსანდრე ელერდაშვილმა, პირველი გამოცემა, თბილისი: გამომცემლობა „ფანტაზია“, 2006]
10. პედაგოგიკა (1994), თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
11. ქეცბაია კახა (2014), განათლების სოციოლოგია (ლექციები), თბილისი: პოსტინდუსტრიული (ახალი) საზოგადოების კვლევის ცენტრი.
12. ცუცქირიძე ზურაბ (2013), საქართველოში დაგეგმილი სასკოლო რეფორმის საბუდისწერო ორიენტაციები, სამეცნიერო-საზოგადოებრივი ჟურნალი „სამი საუნჯე“, №4, თბილისი.
13. Шарвадзе Б.А. (1995), *Жизнь и философия Джона Дьюи*, Тбилиси.
14. Шарвадзе Б.А. (2009), *Философия Джона Дьюи*, В книге Шарвадзе Б.А. – Историко-философские труды, Тбилиси.

15. Dewey, John (2018), *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*, With a critical introduction by Patricia H. Hinchey, Myers Education Press. – 400 pages. ISBN-13: 978-1975500207
16. Dewey, John (1940), *Education Today*, G.P. Putnam’s Sons. – 373 pages.
17. Dewey, John (1997), *Experience and Education*, New York: Touchstone.
18. Dewey, John (2015), *Moral Principles in Education*, Edited by Henry Suzzallo, Andesite Press. ISBN-13: 978-1727614671
19. Dewey, John (2018), *My Pedagogic Creed*, UK: Anodos Books.
20. Dewey, John (1964), *On Education: Selected Writings*, Edited and with an Introduction by Reginald D. Archambault, Chicago: The University of Chicago Press, Random House, Inc. ISBN-13: 978-0226143903.
21. Dewey, John (2008), *The Child and the Curriculum*, Including: *The School and Society*, Cosimo Classics. Philosophy. ISBN-13: 978-1605201054
22. Dewey, John (1904), *The Relation of Theory to Practice in Education*, In: *Third Yearbook* of the National Society for the Scientific Study of Education, Chicago: University of Chicago Press. pp. 9-30.
23. Edwards, Anna Camp and Katherine Camp Mayhew (2017), *The Dewey School: The Laboratory School of the University of Chicago 1896-1903*, With an Introduction by John Dewey, Routledge.
24. Frisch, Max (2018), *Homo faber*, Translated from the German by Michael Bullocks, New York: A Harvest Book. eISBN-13: 978-0-547-54037-5
25. James, William (1995), *Pragmatism*, Dover Publications, Inc., Philosophical Classics. ISBN-13: 978-0486282701
26. Peirce, Charles Sanders (1878), *How to Make Our Ideas Clear*, Popular Science Monthly, Vol. 12, 286-302.
27. *Pioneers in Our Field: John Dewey – Father of Pragmatism* (October 2000), Early Childhood Today Editoria Staff, *Early Childhood Today*.
28. Sartre, Jean-Paul (1946), *Existentialism Is a Humanism*, Translated from the French by Philip Mairet, Public Lecture, University of Pavia Galleries. Quote: “Man is nothing else but what he purposes, he exists only in so far as he realises himself, he is therefore nothing else but the sum of his actions, nothing else but what his life is”.